

chúng sanh, thọ giả. Hà dĩ cố ? Nhược thủ phi pháp tướng, tức trước ngã, nhơn, chúng sanh, thọ giả. Thị cố bất ưng thủ pháp, bất ưng thủ phi pháp).

Chấp cố pháp tướng là chấp hữu, chấp không pháp tướng là chấp vô. Sở dĩ Kim-Cang dạy chúng ta không nên biên kiến như thế là vì sắc cũng tướng, mà không cũng là tướng nữa. Đó là cái chơn-lý đệ nhất nghĩa đế của Trung-đạo vậy.

322. V. Khi một người tu hành chứng được chơn-lý viên dung bình đẳng của Trung-đạo thì phá được những tâm bệnh nào ?

D. Trước hết phá được năm thứ tâm sai biệt là tổng tướng của vô lượng tâm chấp trước, kể đó đoạn được trần sa hoặc, nghiệp vô minh căn bản không còn, thành bậc Chánh-giác.

Năm thứ tâm sai biệt là :

1.— *Tâm thắng sai biệt* : Thắng là trội hơn, là được việc, là thành công. Người nào có cái tâm này không giờ nhường, nhịn ai. Luôn luôn mưu toan tranh lèo giật giải, hoặc trăm phương ngàn kế để phòng tay trên, bởi họ cho rằng ai ra tay trước thì mạnh (tiên hạ thủ vi cường). Trong lúc tranh đua, hễ thắng thì vui mừng, còn bại thì đau khổ. Trọn đời hình như giam mình trong cảnh vui cảnh khổ.

2.— *Tâm y sai biệt* : Y là dựa theo ngoại cảnh lục trần, mà lục trần thì lúc nào cũng dời đổi, khi vậy khi khác. Nói tắt là tất cả sự vật đều vô thường, đều ở trong cái luật sanh, trụ, dị, diệt, chúng nó biến đổi từng sát na (nháy mắt). Sự vật biến đổi bất thường như vậy, mà ta nào có tỉnh ngộ, nên đem tâm y trụ vào đó, cho nên trong lòng không được duy nhất, (1) lúc nào cũng tán loạn muôn sai ngàn biệt, gọi là tâm y sai biệt.

3.— *Tâm chấp trước sai biệt* : Do tâm Y-sai-biệt nên mới có tâm chấp trước sai biệt, tức là cái lòng đeo níu chấp trước cảnh vật, bởi vì tâm y trụ vào đâu thì mê chấp vào đó.

Nếu tâm ta trụ vào sắc-tướng, thì tâm thức bện phân chia hình này tướng nọ, phân-biệt màu này sắc kia. Nói tắt là hễ phân-biệt sắc-tướng thì đi lần tới sự phân-biệt pháp-tướng. Từ sự phân-biệt pháp-tướng mà đi lần tới sự phân-biệt danh-tướng, cho nên lúc nào cũng mắc kẹt trong muôn ngàn sự tướng của trần-thế mà trăm-luân bề khổ. Trong cái cảnh vọng tâm tương tục (2), tâm thức tạo ra cả một dòng niệm-tướng biến-dịch (biến-hoá dời-dổi) mau lẹ phi thường, không thể lường được. Những cái tâm chấp-trước này, từ tế-tướng đến thô-tướng, khó mà phân tích cho rành-mạch, mặc dầu chúng nó kết-cấu lại có thống-hệ, có thành phần.

(1) Duy nhất tâm thanh tịnh : Chỉ có một lòng trong sạch.

(2) Vọng tâm tương tục : Tâm vọng động nối tiếp nhau mãi mãi.

Hễ cảnh biến đổi thì tâm cũng biến đổi theo, thành ra tâm này biến làm tâm kia, tâm kia biến làm tâm nọ, vì vậy mà có vô lượng tâm sai biệt (khác nhau), cũng như phim chiếu bóng trên màn bạc, luôn luôn linh hoạt và thay đổi, gọi là tâm chấp trước sai biệt.

4.— *Tâm thi sai biệt* : Thi là thi-hành. Như trên đã nói : Như thiết sự vật đều là biến dịch phi thường, không ngừng nghỉ một giây phút nào, vì lẽ ấy mà tâm của ta dời đổi luôn. Bởi vậy cho nên, muốn có một sự thi-hành đúng với lòng ước mong và sự sắp đặt trước của mình, thật là một điều khó-khăn. Có khi lòng ước ao như thế này, lại thi-hành sai khác đi, gọi là tâm thi-sai-biệt. Tâm cảnh không đi đôi, ngôn hành không hiệp nhất, đó là tâm thi-sai-biệt.

5.— *Tâm thành kiến sai biệt* : Tất cả những cái tâm sai biệt gom góp lại, tạo thành một năng lực của thói quen (habitude), bắt người phải khuất phục không mấy người cưỡng lại được, gọi là tâm thành-kiến sai-biệt. Thành-kiến là một cái nghiệp năng-nề hơn hết trong các thứ nghiệp mê lầm. Bởi vậy cho nên, khó mà học đạo nghe pháp, vì nó bắt mình cố chấp những sự hiểu biết riêng biệt của mình, dầu ai nói đúng chơn-lý mình cũng không nhìn nhận. Những người nào có thành-kiến sai biệt sâu dày, khó mà thảo luận Phật-pháp với ai được, do lẽ này mà nhiều khi người ta nói khác với sự hiểu biết của mình, đáng lẽ phải quán-xét trở lại và so sánh hai tiếng chuông ; trái lại, chẳng những không nghe mà còn nổi sân là khác. Nhiều người tu-hành không có lấy một người bạn để cùng nhau thức tỉnh, cùng nhau học hỏi tu tập, cũng do thành-kiến cố chấp mà ra. Hễ thành-kiến càng sâu thì sự cố chấp càng lắm, cố chấp càng lắm, thì tánh sân lại càng như dầu sôi lửa đỏ.

Một pháp Trung-đạo, chẳng những phá được tâm thành kiến sai-biệt, mà lại còn phá luôn sáu mươi hai món kiến chấp cũng là vô lượng tâm sai biệt cũng bị đánh tan. Huyền-diệu thay !

323. V. Muốn tỏ-ngộ rốt-ráo cả bề sâu cũng như bề rộng về chơn-lý sắc không của Đại-thừa, cần phải đi sâu vào pháp nào nữa ?

D. Còn rất nhiều không thể nói hết được, nhưng có một pháp đại đa số người tu-hành đều nhờ đó mà hiểu sâu và rộng chơn-lý sắc không của Đại-thừa Phật-học, ấy là pháp «bất sanh bất diệt». Nhưng, trước khi học-hỏi pháp bất sanh bất diệt, nên biết qua pháp «sanh-diệt» của Tiểu-thừa và pháp «huyền sanh huyền diệt» của sai-biệt-trí Bồ-tát, đứng cho dễ hiểu theo phương-tiện đi từ thấp lên cao.